

Наталія Богданець-Білоskalенко

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

В ТРУДОВІЙ ШКОЛІ
ПЕРШОГО КОНЦЕНТРА

ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНА
І ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ
ЯКОВА ЧЕПИГИ

(кінець XIX – початок XX ст.)

Я. ЧЕПИГА

ЖИТТЯ ТА ЧИСЛА

ЗАДАЧНИК ЗА КОМПЛЕКСАМИ

РІК ТРЕТІЙ

Н.І. Богданець-Білоskalенко

**ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНА
І ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ
ЯКОВА ЧЕПІГИ**

(кінець XIX – початок XX ст.)

Монографія

Київ
«Славутич-Дельфін»
2014

УДК 37.013.43"18/"19" Чепіга
ББК 74.03(4Укр)
Б-73

*Рекомендовано вченою радою
Південного наукового центру НАПН України
(протокол № 11 від 19 листопада 2013 р.)*

Рецензенти:

Кодлюк Ярослава Петрівна, доктор педагогічних наук, професор Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Олексюк Ольга Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор Київського університету імені Бориса Грінченка;

Степанова Тетяна Михайлівна, доктор педагогічних наук, професор Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського.

Богданець-Білоskalенко Н.І.

Б-73 Освітньо-культурна і педагогічна діяльність Якова Чепіги (кінець XIX – початок XX ст.): моногр. / Н.І.Богданець-Білоskalенко. – К.: НВФ Славутич-Дельфін, 2014. – 272 с.

ISBN 978-966-2071-27-6

Монографія присвячена результатам дослідження науково-просвітницької і педагогічної спадщини знаного, але призабутого в радянські часи, українського вченого, педагога Якова Феофановича Чепіги (1875-1938). Розкрито основні напрями освітньо-культурної і громадської діяльності митця, його вагомий внесок в педагогіку, психологію, педологію, освіту дорослих, підручникотворення та ін.

Адресована педагогам, історикам і всім тим, хто цікавиться життєдіяльністю визначних постатей культурно-освітнього простору XX століття, які тривалий час були несправедливо забуті в силу певних історичних обставин та змін суспільних формацій.

УДК 37.013.43"18/"19" Чепіга
ББК 74.03(4Укр)

ISBN 978-966-2071-27-6

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СПАДЩИНИ ЯКОВА ЧЕПІГИ	8
1.1. Теоретичні підходи та концептуальні засади у дослідженні спадщини вченого.....	8
1.2. Основні періоди науково-просвітницької діяльності Я. Чепіги	17
1.3. Історіографія спадщини Я.Ф.Чепіги	31
РОЗДІЛ 2. ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЯКОВА ЧЕПІГИ І ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ	46
2.1. Осмислення української національної ідеї передовими представниками інтелігенції	46
2.2. Просвітницько-культурний вплив історичних трансформацій суспільства на формування особистості Я.Ф.Чепіги	58
2.3. Ідеал учителя: порівняння ідей Якова Чепіги та педагогів кінця ХІХ – початку ХХ століття	77
РОЗДІЛ 3. ПЕДАГОГІЧНА І ПСИХОЛОГІЧНА СПАДЩИНА Я.Ф.ЧЕПІГИ В ПАРАДИГМІ КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ	88
3.1. Детермінанти науково-педагогічної діяльності Я.Ф. Чепіги	88
3.2. Психологічний розвиток особистості дитини в науковому доробку Я.Ф. Чепіги	96
3.2.1. Засновничі ідеї Я.Ф.Чепіги у становленні та розвитку педології	96
3.2.2. Переймання і всилення – педологічні чинники розвитку особистості дитини	107
3.2.3. Науково-практичний внесок Я.Ф. Чепіги у психологію розвитку особистості дитини	117
3.3. Теоретико-методичні концепти підручникотворення Якова Чепіги	124
3.4. Розвиток освіти для дорослих у працях Я.Ф. Чепіги	140

РОЗДІЛ 4. ПРОВІДНІ ІДЕЇ Я.Ф.ЧЕПІГИ У СТВОРЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ	152
4.1. Теоретико-методологічна концепція змісту освіти в українській національній школі та її зміст у 20-30-х рр. XX ст.	152
4.2. Чинники національного виховання дітей у новій українській школі, за Я.Ф. Чепігою	182
4.3. Специфіка методики початкового навчання і виховання молодших школярів, за Я.Ф. Чепігою	190
4.4. Актуалізація культурно-освітніх надбань Я.Ф.Чепіги в сучасній освіті України	201
ВИСНОВКИ	226
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	233
ДОДАТКИ	252

ВСТУП

Культурно-історичні процеси в Україні безпосередньо пов'язані з розвитком і становленням освіти. Створення цілісної концепції навчання та виховання в сучасному розумінні давно назріло й потребує поетапного дослідження та узагальнення просвітницько-національної ідеології. Досить потужна й об'ємна суть цієї ідеології полягає в національній ідеї, типології мислення, ментальності, специфічному утвердженні української культури, народної педагогіки. Патріотизм, українська мова та морально-етичні виховні зразки – пріоритетні основи народної педагогіки збагатили творчі пошуки багатьох культурно-освітніх діячів України на початку ХХ століття.

Суспільно-політичні умови національної педагогічної науки зазначеного періоду характеризуються вираженим піднесенням самоусвідомлення нації, появою культурно-просвітницького руху, шкільної освіти, науково-методичними новаціями в українських школах. На цей час припадає створення національних підручників, впровадження у навчальних закладах українознавчих дисциплін, які розкривають історію народу, традиції рідного краю, а також формують у молоді інтерес до пізнання української культури, фольклору, кошичини. З'являються культурно-просвітницькі заклади освіти, видавництва, угруповання передових діячів у педагогічній галузі, здійснюються культурологічні, етнографічні дослідження, що великою мірою сприяє формуванню стійких національних паростків освіти і виховання. Не остання роль належить українським педагогам, яким притаманне національне самоусвідомлення, гуманізм та постійна наполеглива праця на просвітницькій ниві для українського народу.

Одним із важливих чинників розбудови національної освіти є історико-педагогічний аналіз становлення і розвитку освітньої системи в Україні на конкретній життєдіяльності персоналій минулого, творчий внесок яких безперечно доповнює весь комплекс проблематики виховання. Феномен педагогічної персоналії в сучасних дослідженнях виводиться в пошукове поле історико-педагогічного дискурсу.

До когорти почесних імен таких, як Борис Грінченко, Софія Русова, Христина Алчевська, Тимофій Лубенець, Іван Стешенко та багатьох інших учених-педагогів належить і Яків Чепіга, життя та діяльність якого розглядаємо в обсязі дослідження.

Суспільно-політичні аспекти сьогодення в суверенній Україні створюють сприятливі можливості для дослідження, вивчення і впровадження неоціненної спадщини культурно-мистецьких представників, науковців і педагогів, діяльність яких залишалася невідомою у зв'язку з різноманітними несприятливими заборонами, підозрами, наклепами та фізичним знищенням у часи сталінських репресій.

Невиправданим і непоправним в історії української культури, просвіти і педагогіки залишаються факти замовчування провідних історико-педагогічних праць, досліджень тих персоналій, які власним життям підтвердили невинний поступ масштабності національної педагогічної думки в Україні.